

Perpinyà, a cinquanta-cinc anys de l'alliberació

Perpinyà, 19 d'agost de 1944. Els soldats alemanys, acuitats pels membres de la resistència francesa, pels carrers de Perpinyà.

El 19 d'agost de 1944, a primera hora de la matinada, ara fa cinquanta-cinc anys, les tropes d'ocupació alemanyes van començar la retirada de Perpinyà i de Catalunya Nord. El alemanys havien contactat la guerrilla local per negociar la sortida i evitar baixes.

Camille Fourquet, president del comitè departamental d'alliberament, va explicar amb tot detall la història de l'alliberament de Perpinyà en la sèrie d'articles publicats el setembre del 1959 pel diari *L'Indépendant* de Perpinyà.

Així, segons Fourquet, va ser el 17 d'agost, arran d'una entrevista amb la senyora Taltas, a casa de la qual s'allotjava el comandant de la plaça de Perpinyà, el major Part-

hey, que es va assabentar amb estupefacció que l'oficial alemany volia trobar-se amb un "representant qualificat" de la resistència. Tot i el perill d'acceptar una proposta d'aquestes, Fourquet va decidir de respondre-hi favorablement i va fixar la cita per a l'endemà a la tarda, en un lloc i a una hora que, per raons òbvies de seguretat, serien secrets fins a l'últim moment. En acabat, es va acomiadar de la senyora Taltas, però

no sense amenaçar-la de mort, a ella i a tota la família, si es tractava d'un parany.

Així, l'endemà, 18 d'agost, que s'esqueia en divendres, els principals caps de la resistència de Catalunya Nord es retrobaren a dos quarts de tres del migdia a casa del doctor Nicolau, al carrer de Joana d'Arc. Un quart més tard hi entrava el major Parthey, acompanyat del doctor Nicolau, que es va retirar i els deixà a porta closa.

“El major Parthey era un home d’una cinquantena d’anys, força corpulent, de cabells grisencs i d’aspecte més aviat bonàs: després de saludar-nos col·lectivament, s’inclinà lleugerament davant meu”, recorda Fourquet.

El president del comitè departamental d’alliberament va fer les presentacions: “Vaig donar els càrrecs de cadascú sense dir-ne el nom”. Després va demanar a l’oficial alemany què n’esperava, de l’entrevista.

“Primer de tot vull dir-vos que no pertanyo al Partit Nacional-socialista: sóc bavarès, catòlic fervent, pare de família i desitjo per sobre de tot el final ràpid d’aquesta guerra per tornar a viure prop del meu. Us diré francament per què he vingut a parlar amb vosaltres: la idea d’haver-nos d’enfrontar ben aviat amb civils em resulta intolerable i he pensat que potser era possible de trobar amb vostès un mitjà d’evitar els combats”, va contestar Parthey.

“Aquests sentiments humanitaris us honoren, però per realitzar el que desitgeu només hi ha una solució: que les vostres tropes deposin les armes, perquè les nostres estan fermament decidides a combatre”, va declarar Fourquet. Però en veient la cara que va fer l’oficial alemany quan va sentir aquest ultimàtum, va entendre que la proposta era inacceptable. Per això va afegir que, si no era possible d’evitar completament els combats, es podia intentar de minimitzar-los considerablement a condició que el major s’avingués a informar la resistència quan rebés l’ordre d’evacuar Catalunya Nord, que els resistents empresonats a la Ciutadella de Perpinyà fossin alliberats i que no es destruïssin les principals infraestructures de la ciutat durant la retirada.

El major Parthey, que va acceptar la primera condició, no es va voler comprometre en les dues altres perquè no depenien d’ell directament. Tot i així, va assegurar als seus interlocutors que faria el que podria. Abans d’acomiar-se, l’oficial alemany va proposar una segona entrevista per a l’endemà passat, “per establir un

ARXIU

Tal com havien quedat, el major alemany Parthey va anunciar a Fourquet l’inici de la retirada de les seues tropes de Catalunya Nord.

Els resistents arrossegueu un petit canó sobre el pont de Magenta de Perpinyà en direcció al de Joffre. A sota, Camille Fourquet, un dels líders més significatius de la resistència francesa. Fourquet organitzà i coordinà els principals moviments de resistència i negocià l’eixida de Perpinyà de les tropes alemanyes.

acord definitiu sobre l’actuació de cadascú i per fixar les decisions que havia de prendre cada bàndol”. Però la precipitació dels esdeveniments no va deixar temps per a aquesta segona reunió. L’endemà, a les set del matí, tal com havia promès, el major Parthey feia arribar un missatge a Fourquet anunciant-li l’inici de la retirada de les tropes alemanyes de Catalunya Nord. Dues hores després de la notícia, tots els caps dels serveis del Moviment Unificat de la Resistència (MUR) reunits per Fourquet decidien de no deixar marxar els alemanys sense combatre i iniciaven la insurrecció armada, tant a Perpinyà com a la resta de la Catalunya Nord. Les altres missions consistien a ocupar

les sots-prefectures de Ceret i de Prada, substituir els batlles del règim de Vichy pels de la resistència, i detenir els traïdors i els col·laboracionistes. També hi havia prevista l’ocupació i la confiscació de *L’Indépendant* i d’imprimir aquella mateixa nit el nou diari de la resistència, que ja era a punt.

Per Camille Fourquet, amagat de feia tres dies en un piset deixat per una refugiada espanyola –pis que s’havia convertit en quarter general–, començaven unes llargues hores d’espera. I és que, després de la reunió, Fourquet s’havia quedat sol, sense informació sobre allò que passava a la ciutat, de forma que hagué de pujar al terrat de la casa, que dominava la ciutat

Un testimoni de primera línia

Josep de Girvès tenia disset anys quan van passar aquests fets, i encara recorda claríssimament cada detall d'aquell matí del dia 19 d'agost. De fet, es pot dir que els va viure en primera línia, perquè s'estava en un bloc de pisos situat a l'altra banda de la Tet i del pont de Joffre, que és el que van utilitzar les tropes alemanyes per deixar la ciutat cap a Narbona. Va ser devers les vuit del matí que el van despertar els altaveus que hi havia davant de casa seva.

"Els missatges en francès i en alemany, demanaven a la gent que tingués vehicle, camió o cotxe, de portar-los. Després van demanar motos, cavalls i carros. Per acabar van reclamar les bicicletes. Jo tenia una vella bicicleta que em deixava un company, perquè anava al camp a ajudar-lo. No em pagava, però sempre tornava amb el cabàs ple, i això en aquells moments que faltava de tot era molt important. Doncs, recordi que quan van demanar les bicicletes vaig baixar a la farmàcia del pare, que no va tocar la seua, però jo havia agafat la meua d'anar a l'hort. Quan vaig sortir al carrer hi arribaven una desena d'homes d'una certa edat amb les seves bicicletes. Quan em van veure em van demanar: 'Què hem de fer, l'hem de portar?', i jo que els dic 'Carai, si te diuen de les portar, jo la porti'. Llavors me'n vaig anar, però cap a la travessera de Pià, i em criden 'Mes, cap on vas? Cal anar a la plaça dels Plataners'. 'Ja ho sé', els vaig dir continuant el meu camí. 'Aaah!', van fer, compré-nt-ho, i tots em van seguir i vam anar a amagar les bicicletes als horts", explica de Girvès que recorda tot rient aquest acte de resistència juvenil.

Després de tornar a peu dels horts recorda molt bé les explosions que van atemorir la ciutat, en particular la del tren de munició que Camille Fourquet havia observat des del

terrat del seu quarter general. En aquest moment ja feia una estona que un seguit de combois de soldats alemanys passaven davant de casa seva i de Girvès recorda que tota la gent del barri sortia per veure'ls arribar, però així que passaven tothom tornava entrar a casa per amagar-se, que tenien por que no desapareixin. Cansat de jugar a aquest joc, De Girvès va decidir d'estar-se a fora, darrere una paret. En aquest moment arribava a peu una columna de soldats alemanys, i no va ser fins a l'últim moment, quan li van passar a tocar, que va distingir la calavera que ornava els uniformes. "Es tractava d'una companyia de SS que venia de no sé on i que s'havien desplegat per tot el carrer, amb l'arma al puny. Recordi que veia passar sobre meu els canons de les metralladores. Però ells miraven enlaire, a les finestres i als terrats. Tenien por dels francotiradors que disparaven des de les cases, i per això no em van veure. No em vaig moure i em van passar pel costat. Vaig tenir sort. Una mica més lluny, hi havia un venedor de fusta i serraller que es deia Cosme. Era un avi deliciós, l'estimava molt. S'havia amagat darrere una barrera de fusta, però els alemanys el van veure i el van matar d'una rafegada. Recordi que la mare d'un company que era al quart pis, i que havia observat tota l'escena, va entendre què passava. Quan va ser segura que els soldats ja havien marxat, va sortir i em va fotre un parell de bufetades que encara me'n recordi". Quan els tiroteigs es van fer més intensos, a mesura que avançava la vesprada i es feia fosc, Josep de Girvès recorda que la majoria de la gent es van tancar a casa i fins l'endemà de matí, quan ja no hi havia alemanys a la ciutat, no es van arriscar a travessar el pont de Joffre per fer cap al centre de la ciutat. P. C.

ARXIU

i els afores, per saber que els alemanys ja havien començat la retirada. Unes quantes columnes de fum s'aixecaven de dos dipòsits de carburant que els alemanys acabaven de destruir perquè ningú no se'n pogués aprofitar. Tot seguit, uns esclats fortíssims feien tremolar la ciutat, i Fourquet va deduir-ne que els alemanys acabaven de destruir el tren de munició blocat a l'estació de Perpinyà.

Més tard un agent informava el cap de la resistència que la temuda Gestapo, la policia política nazi, acabava de deixar la ciutat i que havia abandonat darrere seu un cert nombre de documents, entre els quals hi havia llistes de col·laboradors i cartes de denúncia que els resistents van lliurar més endavant al comitè de depuració. Fora d'aquesta informació i dels trets que

A dalt, llibreria alemanya de Perpinyà, a la plaça de la Llotja. La imatge correspon al 28 d'abril de 1944, després d'una explosió preparada per un grup de resistents.

sentia, Camille Fourquet no sabia res més i continuava incomunicat amb la resta dels caps de seccions.

A la fi Camille Fourquet va abandonar l'amagatall per anar a l'hotel de la Font del Gat, situat al passeig de Jean Bourrat, d'on podia observar millor com abandonaven la ciutat els camions alemanys. Va ser aquí que el van informar del començament dels combats a la ciutat, amb l'atac, passades les quatre d'horabaixa, de l'antic hospital militar, al carrer de Foch, on hi havia milicians. També va saber que als terrats del barri de Sant Mateu, s'hi havien apostat franc Tiradors que disparaven contra els combois alemanys, fins i tot des de molt a prop de l'hotel on es trobava. A les sis del vespre, per fi, uns quants membres del comitè d'alliberament es reunien amb Fourquet i tots plegats decidien d'ocupar la comissaria, situada al carrer de Mailly, al centre de la ciutat. Els resistents, que hi tenien infiltrats, no hi van trobar gens de resistència, a l'hora d'entrar-hi i prendre'n possessió. Després de detenir uns quants oficials coneguts per col·laboracionistes, varen demanar al comissari principal, Magne, que es posés a la seva disposició.

A les set del vespre, quan ja haurien d'haver sortit feia una hora, les tropes alemanyes encara continuaven a la ciutat. Fourquet atribueix el retard als combats continuats amb què els resistents les fustigaven. Amb això, no va ser fins a les deu del vespre que el president del comitè d'alliberament es va poder entrevistar amb el coronel Cayrol, cap de l'exèrcit secret, de qui no tenia notícies des de les nou de matí. Però aquest, no va ser capaç, segons Fourquet, de fer un balanç de les operacions militars. No era cap secret que aquests dos homes no s'avenien. Gaullista, Fourquet rebia les ordres des de Londres, contràriament a Cayrol, més afí al Partit Comunista Francès. Amb l'alliberament, la pugna entre aquests dos homes es resolgué en favor de Cayrol que, al final, va ser qui va passar a la posteritat, però això ja és una altra història.

ARXIU / CHAUVIN

A dalt, els resistents apunten a les teulades en un carrer de Perpinyà, contra franc Tiradors alemanys o col·laboracionistes. A sota, Josep de Girvès, que tenia disset anys quan va assistir a l'alliberament de Perpinyà.

ARXIU

Una vegada instal·lat a la comissaria, Fourquet va ordenar la detenció del comandant de gendarmeria Tourné-Lafont, que sempre havia estat hostil a la resistència. Una missió que es va dur a terme sense gaires dificultats, perquè cap gendarme de la caserna no s'hi va oposar.

Mentrestant els maquis que havien arribat a Perpinyà aprofitaven la foscor per multiplicar els atacs. Els troteigs van ser particularment vius a la plaça d'Aragó, a la plaça de Catalunya, i al Castellet. A les onze de la nit, un grup armat amb una metralladora va passar a peu la Tet i va disparar contra els soldats enemics que travessaven el pont Joffre. Una altre grup va aturar dos camions alemanys al pont de Magenta, davant el Castellet, a pocs metres de la seu de l'estat major de la Wehrmacht, on van matar i ferir una colla de soldats.

Però l'anècdota més inesperada

d'aquesta nit històrica va ser la que explica Camille Fourquet. "Devora les dues de la matinada, vaig tenir la més viva estupefacció d'aquesta nit bastant fèrtil en curiositats. Dos FFI (així s'anomenaven els membres de les Forces Franceses de l'Interior) armats van entrar al despatx envoltant un home que no em pensava pas de tornar a veure mai més: era el major Parthey, que havia estat fet presoner i que Balauet havia enviat a la comissaria central. Ell també es veia tan sorprès com jo mateix i, en trobar-me, una profunda satisfacció se li va dibuixar a la cara: vaig entendre que havia temut per la seva vida i que la meua presència posava fi a la seva por. També per a mi va ser un plaer a tornar-lo a veure sa i estalvi i li vaig donar la mà tot agraint la seva lleialtat i la seva benvolença envers nosaltres, i li vaig prometre un tractament de favor en el seu estat de presoner". Un gest i unes paraules que van deixar bocabadats els companys que no havien estat presents a l'entrevista que havíem tingut feia menys de trenta-sis hores. Finalment, el diumenge dia 20 d'agost, a les sis del matí, amb dotze hores de retard sobre l'horari previst, l'últim comboi de soldats alemanys travessava el pont Joffre i el barri del Vernet per unir-se amb la resta de les tropes que ja feien camí cap a Narbona. "Tota la ciutat de Perpinyà es veia així alliberada dels seus ocupants", acaba Camille Fourquet.

Pere Codonyan